Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 1995–1996

24 400 V

Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 1996

Nr. 42

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 21 december 1995

Zoals door mij toegezegd tijdens het vragenuur d.d. 12 dezer moge ik U hierbij, in aansluiting op de beantwoording van de terzake door de leden Uwer Kamer Mevrouw Dijksma en de Heer Marijnissen gestelde vragen, een nader verslag doen toekomen van de gang van zaken betreffende de bezetting van Harer Majesteits Ambassade te Jakarta 7 t/m 9 december jl.

Aangaande de vraag in hoeverre sprake kan zijn geweest van betrokkenheid van Indonesische autoriteiten bij de tegen-demonstraties bij de Ambassade, zal ik de Kamer inlichten, zodra mij het resultaat zal hebben bereikt van het desverzocht door mijn ambtgenoot Alatas toegezegde onderzoek.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
H. A. F. M. O. van Mierlo

5K4074
ISSN 0921 - 7371
Sdu Uitgevers
's-Gravenhage 1996

BEZETTING VAN HARER MAJESTEITS AMBASSADE TE JAKARTA (7 TOT EN MET 9 DECEMBER 1995)

Bezetting en tegen-demonstratie

Om 04.00 uur donderdagmorgen 7 december (Nederlandse tijd woensdagavond 6 december 22.00 uur), de dag dat twintig jaar tevoren het Indonesische leger Portugees Oost-Timor binnenviel, verschafte een groep van 55 personen zich toegang tot de Nederlandse Ambassade te Jakarta. Dit kon gebeuren omdat op dat moment geen noemenswaardige politiebewaking buiten het Ambassadeterrein aanwezig was. Een soortgelijke inval vond gelijktijdig plaats in de Russische Ambassade. Een dergelijke poging bij de Franse Ambassade mislukte.

Ambassadeur Brouwer informeerde het Ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag meteen over deze gebeurtenis en onderhield daarna gedurende het verdere verloop voortdurend telefonisch contact met het Ministerie. Inmiddels was de pers bij het Ambassadeterrein gearriveerd. De bezetters weigerden zich desgevraagd te verplaatsen naar de achterzijde van het Ambassadegebouw, waar zij namelijk uit het zicht van de pers en publiek zouden zijn en waar zich ook sanitaire voorzieningen bevinden.

De groep bestond uit 55 personen, van wie 26 Oost-Timorezen. De 29 overigen waren voor het merendeel Javanen, veelal studenten en lid of sympathisant van de ondergrondse politieke beweging SPRIM («Indonesians in Solidarity with East Timorese People»). De «National Coördinator» van SPRIM, genaamd Wilson, bevond zich eveneens onder de indringers en vormde tezamen met de Javaanse activist Petrus Harijanto en de leider van de Oost-Timorezen Puto, de driehoofdige leiding van de groep. De bezetters gaven er blijk van, vooral internationale aandacht voor de situatie op Oost-Timor na te streven. Daarbij werd een drietal doelstellingen aangegeven, te weten terugtrekking van op Oost-Timor gelegerde Indonesische militairen, vrijlating van politieke gevangenen, alsmede zelfbeschikking. De drie genoemde leiders eisten voorts namens de groep gesprekken met:

– de op dat moment te Jakarta aanwezige VN-Hoge Commissaris voor de Mensenrechten, Ayalo Lasso;
– de vertegenwoordiger van het Internationale Rode Kruis te Jakarta, Henri Fournier;
– mensenrechtenactivist Princen;
– een vertegenwoordiger van het Indonesische Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Ambassadeur Brouwer heeft in zijn eerste contact om ongeveer 08.00 uur met de bezetters te verstaan gegeven dat niet kon worden aanvaard dat de Ambassade zou worden gebruikt als demonstratieterrein. Hij voegde hieraan toe dat hij bereid was te bemiddelen in de beoogde gesprekken, evenwel op voorwaarde dat de bezetters zich coöperatief zouden opstellen en zich naar de achterzijde van het kanselarijgebouw zouden verplaatsen en voorts zouden afzien van het roepen van politieke leuzen en het voeren van spandoeken met politieke teksten betreffende de binnenlandse politiek van Indonesië. De Ambassadeur heeft voorts met hen afgesproken dat zij geen contact met de buitenwereld zouden zoeken en dat de identiteit van betrokkenen slechts na overleg met henzelf bekend zou worden gemaakt.

Bij zijn pogingen om de beoogde gesprekken tot stand te brengen stuitte de Ambassadeur echter op de weigering zowel van het Indonesische Ministerie van Buitenlandse Zaken als van de VN-Hoge Commis-

saris voor de Mensenrechten, die dezelfde dag Jakarta zou verlaten. Ook de vertegenwoordiger van het Internationale Rode Kruis bleek niet beschikbaar voor een gesprek.

Inmiddels had tegen 10 uur een 75-tal tegen-demonstranten postgevat bij het hek van de Ambassade en gaf daarbij uiting aan het pro-Indonesische standpunt inzake Oost-Timor. Deze groep eiste het onmiddellijke vertrek van de bezetters, waarbij tevens werd gedreigd dat zij hen eventueel zelf zouden komen ophalen. De gemoederen raakten steeds meer verhit en de contra-demonstranten deden pogingen om over het hek te klimmen. Op dat moment vonden enige schermutselingen plaats met de schaars aanwezige politiemacht.

De Ambassadeur had reeds diverse malen bij het Indonesische Ministerie van Buitenlandse Zaken aangedrongen op extra politiebescherming. Tevens heeft hij getracht voor de beveiliging op het Ambassadeterrein zelf, 50 extra bewakers te verkrijgen van het Indonesische bewakingsbedrijf waarmee de Ambassade een contract heeft.

Om 14.00 uur werd zijdens de Ambassade een Nota op het Indonesische Ministerie van Buitenlandse Zaken overhandigd. In deze Nota werd protest aangetekend tegen het uitblijven van de gevraagde adequate bewaking van de Ambassade.

De periode tot 16.00 uur verscherpte de situatie zich in ernstige mate. De tegen-demonstranten slaagden er drie maal in, massaal het Ambassadeterrein binnen te dringen, waarbij de bewakingsdienst binnen de Ambassade laks optrad en de Indonesische politie buiten het Ambassadeterrein zich afzijdig hield en soms zelfs de tegen-demonstranten behulpzaam leek te zijn. De Ambassadeur en zijn medewerkers wisten evenwel de binnendringers aanvankelijk er toe te bewegen, het terrein te verlaten. Maar allengs liep de situatie uit de hand. Er vond om 17.00 uur nogmaals een inval plaats. De bezetters werden op het laatste moment in veiligheid gebracht door hen via de achterzijde het gebouw in te loodsen. De tegen-demonstranten vernielden de ruiten van de kantine van de Ambassade; twee medewerkers van de Ambassade moesten bij hun inspanningen om de bezetters te beschermen klappen incasseren. Vervolgens verplaatsten de tegen-demonstranten zich naar de voorzijde van de kanselarij. Ook hier vielen klappen, waarbij drie Ambassademedewerkers gewond raakten, onder wie de Ambassadeur, die, terwijl hij de indringers tot kalmte en terugtocht maande, een slag met een ijzeren staaf opliep. De kanselier liep een steekwond op. Nadat de Ambassademedewerkers hun toevlucht hadden gezocht in de kanselarij, werden stenen door de ruiten aan de voorzijde van het gebouw geworpen.

De Indonesische Ambassadeur in Den Haag was inmiddels om 9 uur Nederlandse tijd (15.00 in Jakarta) voor een onderhoud op het Ministerie van Buitenlandse Zaken uitgenodigd., Toen hij met bovengenoemde situatie werd geconfronteerd, verklaarde de Ambassadeur dat de bezetters bij het verlaten van de Ambassade ongemoeid zouden blijven. Intussen had ik zelf vanuit Boedapest, waar ik mij toen bevond ter bijwoning van de ministeriële OVSE-conferentie, getelefoneerd met mijn Indonesische collega, Ali Alatas. Deze verzekerde mij desgevraagd dat de bezetters op vrije aftocht konden rekenen, maar dat zij wel eerst het gebruikelijke politieverhoor zouden moeten ondergaan.

De Ambassadeur en de twee andere gewonde Ambassademedewerkers werden in een nabijgelegen kliniek behandeld. Slechts door hun optreden kon worden voorkomen dat de groep tegen-demonstranten hun dreigement uitvoerde om de bezetters met geweld naar buiten te

brengen. Gezien de tot het uiterste verhitte gemoederen moest voor het uiterste worden gevreesd indien de twee groepen (bezetters en tegen-demonstranten) elkaar op het Nederlandse Ambassade terrein hadden getroffen.

Vanuit de Ambassade werd gedurende die dag in totaal tot vijf maal toe bij het Indonesische Ministerie van Buitenlandse Zaken, ondermeer bij de Secretaris-Generaal en bij de Ambassadeur voor Oosttimorese aangelegenheden, aangedrongen op adequate maatregelen om de veiligheid van de Ambassade te garanderen. Voorts werd om dezelfde reden contact opgenomen met politie-generaal Harsono. Politie-officieren buiten het Ambassadeterrein gaven in hun gesprekken met de Ambassadeur te kennen, geen enkele versterking gekregen te hebben. Mede hierdoor ontstond aan Ambassade-kant het vermoeden dat de tegen-demonstraties wellicht plaatsvonden met medeweten of zelfs goedvinden van Indonesische autoriteiten. Een onderzoek, als door mij gevraagd, naar het optreden van de politie, is door mijn Indonesische ambtgenoot toegezegd. De Kamer zal, zoals ik op 12 dezer heb meegedeeld, over het resultaat worden ingelicht.

Tegen het einde van de avond was de rust buiten het Ambassadeterrein weergekeerd. Op het Ambassadeterrein bevonden zich nog steeds de bezetters.

De volgende dag was de situatie rond de Ambassade aanvankelijk minder explosief. Wel hielden zich nog tegen-demonstranten in de nabijheid van de Ambassade op en was het buiten de hekken tot een vechtpartij tussen tegen-demonstranten en politie gekomen, waarbij negen arrestaties zouden zijn verricht. 's Avonds hebben zich tot tweemaal toe opnieuw contra-demonstranten aan de poort van de Ambassade gemeld, maar de aanwezige politie, die inmiddels het gehele terrein had omsingeld, leek de veiligheid zowel van de bezetters als van de Ambassademedewerkers als de bezetters afdoende te garanderen.

Ambassadeur Brouwer werd 's middags ontvangen door Minister Alatas, die zich geschokt en vol medeleven betoonde en zijn excuses over het gebeuren uitsprak. Voorts zegde de bewindsman een onderzoek toe naar de houding van de Indonesische politie gedurende de vorige dag. De Minister zei voorts dat het betrokkenen vrij stond desgewenst naar het buitenland te vertrekken. Vrije aftocht binnen Indonesië had instemming van de militaire autoriteiten, doch eerst nadat betrokkenen zouden zijn verhoord.

Bij de Russische Ambassade had, na bemiddeling van mensenrechten-activist Princen, de groep bezetters inmiddels het Ambassadeterrein verlaten. Zij werden per bus opgehaald waarbij de afspraak was dat de Javanen naar het kantoor van de rechtshulporganisatie LBH (Princen is vice-voorzitter van het interim-bestuur van LBH) zouden worden gebracht, terwijl de Oost-Timorezen onder bescherming van het ICRC (Internationale Rode Kruis) zouden worden gesteld. Uiteindelijk is dit geschied nadat – naar achteraf bleek – betrokkenen eerst naar het politiebureau werden gebracht.

Eerder op de dag had Princen ook de Nederlandse kanselarij bezocht met een voorstel voor een oplossing analoog aan die bij de Russische Ambassade. Hij heeft hierover in aanwezigheid van een Ambassade-medewerker gesproken met de drie leiders van de bezetters. De groep heeft daarop aangegeven eerst nadat zou zijn gebleken dat de bezetters van de Russische Ambassade na politieverhoor op vrije voeten zouden

worden gesteld, een beslissing te willen nemen over het al dan niet verlaten van het Ambassadeterrein.

Op zaterdagochtend 9 december verschenen wederom tegen-demonstranten aan de poort van de Ambassade. En ook nu was het optreden van de Indonesische politie niet toereikend en was wederom sprake van een in toenemende mate dreigende situatie. Telkens opnieuw was het de tegen-demonstranten mogelijk om het Ambassadeterrein te betreden. Om een directe confrontatie te vermijden werden de bezetters op de eerste verdieping van het Ambassadegebouw ondergebracht. Ook het Ambassadepersoneel trok zich in het Ambassadegebouw terug.

Aldus is – ondanks herhaald beroep op verbetering – het volstrekt onbevredigende karakter van de bescherming van de Ambassade blijven voortduren. Aan het Indonesische Ministerie van Buitenlandse Zaken werd vanuit de Ambassade te kennen gegeven, dat deze situatie een oplossing in de weg stond. In dat stadium heb ik vanuit Londen, waar ik de Bosnië-conferentie bijwoonde, terzake wederom, zowel met Minister Alatas als met Ambassadeur Brouwer, telefonisch contact gehad.

Aan de bezetters is toen gezegd, dat onder de gegeven omstandigheden bij een eventueel verlangd verblijf van betrokkenen de Ambassade niet meer bij machte zou zijn de veiligheid van de groep en die van haar medewerkers te garanderen. De Ambassadeur heeft dan ook de bezetters verzocht om zo spoedig mogelijk vrijwillig het Ambassadeterrein te verlaten. Hierbij werd herhaaldelijk gerefereerd aan de toezegging van Minister Alatas, dat betrokkenen na het gebruikelijke politieverhoor van maximaal 24 uur zouden worden vrijgelaten.

Nadat eerder reeds voorzichtig werd gezinspeeld op de mogelijkheid van een gedwongen ontruiming, heeft Princen om 19.00 de groep gezegd dat hem door Ambassadeur Brouwer was medegedeeld, dat indien de groep niet vrijwillig de Ambassade zou verlaten, zou worden overgegaan tot gedwongen ontruiming. De leiders van de groep reageerden hierop met de mededeling politiek asiel te zullen aanvragen voor de Oost-Timorezen. Voorts verzochten de niet-Oost-Timorezen om een verlengd verblijf in de Ambassade, in afwachting van asielverlening aan de Oost-Timorezen.

Om tegen 19.30 uur heeft Ambassadeur Brouwer, vergezeld door twee medewerkers van het Indonesische Ministerie van Buitenlandse Zaken, een laatste beroep op de bezetters gedaan om de Ambassade vrijwillig te verlaten. Hierbij herhaalde hij Minister Alatas' toezegging en maakte hij melding van het feit dat de bezetters van de Russische Ambassade inmiddels (na 24 uur) door de politie waren vrijgelaten. Nadat de leiders van de groep verzochten om asiel voor de Oost-Timorezen, heeft de Ambassadeur, in overleg met mij, uitgelegd dat de ambassade onder deze omstandigheid niet in staat was voor hun veiligheid in te staan en dat vrijwillig vertrek uit de Ambassade onder genoemde toezegging van Minister Alatas de beste oplossing vormde. Uiteindelijk gingen betrokkenen akkoord met een vrijwillig vertrek uit de Ambassade.

Om 20.00 uur hebben betrokkenen zich rustig begeven naar de buiten gereed staande bussen. De bevelvoerend politie-officier werd door de Ambassadeur verzocht tijdens de ondervraging betrokkenen goed te behandelen en toe te zien op onmiddellijke medische verzorging van een viertal zieken in de groep, hetgeen werd toegezegd. Een medewerker van de politieke afdeling van de Ambassade heeft de groep naar het politiebureau vergezeld en is tot 22.30 uur bij hen gebleven. Deze Ambassade-

medewerker heeft enkele van de verhoren bijgewoond en heeft voorts kunnen constateren dat de zieken door een dokter zijn verzorgd.

Op zondagavond 10 december om 20.00 uur, dus 24 uur later, heeft betrokken Ambassademedewerker – op grond van de toezegging van Minister Alatas – wederom het politiebureau bezocht en was daar getuige van de vrijlating van de groep. Deze zag er moe uit, maar leek correct te zijn behandeld. Niemand maakte tegenover deze medewerker van de Ambassade melding van incorrecte behandeling. Eenmaal buiten het terrein van het politiebureau leken allen in gelegenheid te zijn hun eigen weg te gaan.

Het Nederlands protest

Teruggekeerd in Den Haag heb ik op maandagochtend 11 december de Indonesische Ambassadeur persoonlijk ontvangen. Bij deze gelegenheid heb ik krachtig protest aangetekend tegen de opstelling van de Indonesische autoriteiten voor wat betreft de bescherming van de Nederlandse Ambassade en haar personeel. Tevens heb ik inzage verzocht in het door Minister Alatas aangekondigde rapport over de gang van zaken rond de bezetting van de Ambassade.

Eerder genoemde door de Ambassade in Jakarta overhandigde protestnota alsmede een latere vervolgnota richtte zich op de volgende elementen:
– de tekortschietende bescherming van de Ambassade;
– het uitblijven van een reactie van de Indonesische autoriteiten op het herhaalde beroep op maatregelen ter verbetering van de veiligheidssituatie;
– het niet verhinderen dat men het Ambassadeterrein kon binnendringen waardoor persoonlijke en zakelijke schade is ondervonden;
– het feit dat blijkbaar door een lid van de aanwezige politiemacht assistentie was verleend aan tegen-demonstranten bij het overklimmen van de omheining van de Ambassade;
– de omstandigheid dat aan de internationale regels inzake bescherming van diplomatieke vertegenwoordigingen volstrekt niet is voldaan.

In de betrokken protestnota wordt de Indonesische regering voorts aansprakelijkheid gesteld voor de schade, toegebracht aan personen en zaken.

Besluit tot ontruiming/Kwestie van asielaanvrage

Vanaf het begin heeft het Nederlandse standpunt geluid, dat de betrokken partijen alles in het werk moesten stellen om de bezetting van de Ambassade op vreedzame wijze te laten eindigen. Daarnaast was de Nederlandse Regering zich er van bewust dat, indien dit niet op korte termijn zou gelukken, het moment naderbij zou komen waarop de veiligheid van de bezetters alsmede van het Ambassadepersoneel in het gedrang zou komen. Voorts zouden de mogelijke precedentwerking en het feit dat de bezetters zichzelf in de hierboven beschreven positie hebben gebracht, een factor bij de afweging dienen te vormen.

Ambassadeur Brouwer had, voor het geval dat tot ontruiming zou moeten worden besloten, tegenover de Indonesische autoriteiten de volgende voorwaarden gesteld:
– geen tegen-demonstranten in de nabijheid van de Ambassade;
– minimaal geweld;
– supervisie door de Ambassadeur;

– handhaving van de toezegging van Minister Alatas inzake vrijlating van de groep.

Van cruciaal belang was de belofte die van de Indonesische autoriteiten werd verkregen ten aanzien van de vrije aftocht van de groep bezetters. Aan Ambassadeur Brouwer werd deze belofte gedaan door zijn gesprekspartners op het Indonesische Ministerie van Buitenlandse Zaken. De Indonesische Ambassadeur in Den Haag deed op het Nederlandse Ministerie een gelijkluidende uitspraak. En tot slot heeft Minister Alatas mij persoonlijk in een telefoongesprek bevestigd dat de bezetters niet vanwege criminele activiteiten werden gezocht en dat zij na het gebruikelijke politieverhoor, waarvoor hij 24 uur noemde, zouden worden vrijgelaten.